

“Maslova piramīda”

Citāti no ziņojumiem par apstākļiem VSAC

13.10.2020.

Pašizpaušme (pašīstenošanās, papildījums)

***

Atsevišķi VSAC klienti norāda, ka savu dzīvi institūcijā viņi uztver kā nolemtību, jo nav citu iespēju.

***

Filiālē netiek īstenotas nodarbības klientu kognitīvo spēju uzturēšanai vai attīstīšanai, kas noved pie klientu pasivitātes un degradācijas.

Salīdzinot ar iepriekšējo situāciju (2013. un 2020.), sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu kvalitāte ir pasliktinājusies, līdz ar to pazeminājusies klientu dzīves kvalitāte. Jāatzīmē, ka šajā laika posmā ir bijis regulārs institūciju vajadzībām izlieoto līdzekļu kopapjoma pieaugums (no 37.46 milj. eur/2013.gadā uz 50.85 milj. eur / 2019.gadā, LM dati), kas apliecina finansējuma pielietojuma zemo efektivitāti pakalpojumu saņēmēju dzīves kvalitātes nodrošināšanai.

Atzinība (novērtējums, cieņa)

Sociālā rehabilitācija

***

Katrā filiālē ir starpprofesionāļu (sociālais darbinieks, sociālais aprūpētājs, psihologs, psihiatrs, veselības aprūpes speciālists) komanda, kas reizi gadā veic klienta izvērtēšanu. Vērojama izteikta fokusēšanās uz pasīvu klientu aprūpi. Speciālisti pamatā uzmanību fokusē uz klienta nespēju, tā vietā, lai izzinātu to, ko klients spēj, un analizētu iespējas uzlabot klienta spēju līmeni. Līdz ar to starpprofesionāļu komanda faktiski nosaka klientiem pasīvu aprūpi, kura ikdienā tiek īstenota.

Salīdzinot ierakstus vairāku klientu aprūpes plānos, konstatēts, ka tie ir identiski. Tas liek secināt, ka klientu plānu izstrāde netiek veikta uz personu centrētā veidā, bet tie ir formāli un atspoguļo personāla darba pienākumus. Aprūpes plānos nav neviena mērķa, kas būtu vērsts uz konkrētu klientu. Tajos netiek paredzētas nekādas aktivitātes klientu prasmju saglabāšanai vai attīstībai.

Darbinieki uzsver, ka klienti neko nespēj, līdz ar to skats no darbinieku puses uz klientiem ir kā uz aprūpes objektiem.

Aprūpes personāls nevis strādā ar klientiem, bet gan pavada laiku klientus pasīvi novērojot, vai arī nepievērš klientiem uzmanību un uzturas darbinieku telpā. Lielāka daļa klientu visu dienu pavada bezmērķīgi sēžot koridorā, mācību telpā vai priekštelpā. Personālam nav prasmju un intereses strādāt ar klientiem, kuriem ir smagi un dziļi garīga rakstura traucējumi.

***

Uz 147 klientiem ir 1 sociālais rehabilitētājs, tas rada risku, ka sociālās rehabilitācijas procesu nav iespējams veikt pilnvērtīgi.

Ir 4.7 slodzes interešu pulciņu audzinātājiem, neskatoties uz to ir nepietiekams interešu pulciņu aktivitāšu nodrošinājums (pulciņi neatbilst klientu interesēm), tam ir kritiski zems klientu apmeklējums

Piederības apziņa (sociālās vajadzības, mīlestība)

Komunikācija

***

Klientiem netiek nodrošināta emocionālai labsajūtai nepieciešamais komunikācijas apjoms, kā arī informācijas pieejamība.

Novērots, ka darbinieki, kamēr uzrauga klientus, faktiski neveido komunikāciju ar klientiem. Personāls ar klientiem komunicē atsevišķu frāžu vai norāžu veidā. Tādejādi tiek noliegta viena no personu pamatvajadzībām.

Nodaļā ar lielu klientu ar runas traucējumiem koncentrāciju, ikdienā netiek izmantota alternatīvā komunikācija. Ir atsevišķi attēli, bet tos nevar uzskatīt par alternatīvu komunikāciju.

Netiek veikts darbs, lai klientu komunikācijas prasmes veicinātu. Ja klientiem netiek mērķtiecīgi mācītas klientu kognitīvam līmenim atbilstošas komunikācijas prasmes, klientiem tiek atņemta iespēja izteikt savas vēlmes un vajadzības, līdz ar to klientu individuālās vēlmes nevar tikt ņemtas vērā.

Vajadzības pēc komunikācijas noliegums var būtiski ietekmēt klientu psihoemocionālo stāvokli un provocēt neatgriezeniskus uzvedības traucējumus.

Uzvedības traucējumi

***

Vairākiem klientiem ir vērojami uzvedības traucējumi (to apstiprina arī personāls). Personāls nespēj pateikt, kādi ir uzvedības traucējumu cēloņi, neko nevar pateikt par iespējamo taktiku to mazināšanai vai novēršanai.

Ņemot vērā, ka uzvedības traucējumi cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem var būt veids, kā komunicēt veselības problēmas (piem., sāpes), pastāv augsts risks, ka personāla zināšanu trūkums var novest pie klientu veselības stāvokļa būtiskas pasliktināšanās.

Netiek pievērsta uzmanība komunikācijai ar neverbāliem klientiem, klienti izaicinošu uzvedību var izmantot kā komunikācijas veidu.

Drošība

Ikdienas aktivitātes / nodarbinātība

***

Klientiem netiek nodrošinātas jēgpilnas aktivitātes jeb ikdienas nodarbinātības aktivitātes. Dienas lielāko daļu klienti pavada bezmērķīgi un pasīvi. Lielākā daļa klientu dienu pavada sēžot uz soliņiem vai grīdas koridorā vai nodarbību telpā. Tā uzskatāma par noliedzošu attieksmi pret klientiem un klientu vajadzību neņemšanu vērā.

Saskaņā ar dienas plānu, klienti ceļas 6.00 no rīta (to apliecina arī ieraksti Aprūpes žurnālā), dažreiz pat 5.30 no rīta. Klientiem brokastis ir 8.00. nav skaidrs, ko klienti dara divas stundas pēc ceļšanās, ja rīta tualete ir plānota pēc brokastīm.

Nodarbību telpā dienas laikā uzturējās vairāk nekā 20 klienti. Neviens no telpā esošajiem klientiem nebija nodarbināts. Telpā arī nav nekādu materiālu, kas būtu izmantojami klientu nodarbinātībai. Telpā ir liels skapis ar bērnu mīkstajām mantiņām, par kurām klienti neizrāda nekādu interesi.

Ja iepriekšējās izvērtēšanas laikā personāls centās parādīt, ka mēģina kaut kā nodarbināt klientus, tad šobrīd situācija ir pasliktinājusies. Sociālā aprūpētāja informē, ka klienti liek puzli un krāso. Darbiniecei nav izpratnes par kognitīvo aktivitāšu nodrošināšanu personām ar smagiem un dziļiem garīga rakstura traucējumiem. Centrā nav veiktas darbības, lai veicinātu aprūpes personāla zināšanu un prasmju līmeņa paaugstināšanu.

Klients, kurš pārvietots no cita VSAC un kuram noteikts 3. aprūpes līmenis, laiku pavada bezmērķīgi koridorā. Personāls neņem vērā iepriekšējā VSAC sniegto informāciju, ka jauniešs spēj saklāt galdu, novākt traukus, viņam patīk iesaistīties ēdiena gatavošanas nodarbībās. Tas rada risku, ka iepriekš ieguldītais darbs, lai attīstītu klienta spējas un prasmes, ir bijis veltīgs. Personāls joprojām neizprot nepieciešamību veicināt klientu aktivitāti un spēju darboties savu spēju robežās. Apzināti tiek uzturēta klientu pasivitāte, tā degradējot klientus. Dienas laikā vienīgā novērotā darbinieku aktivitāte bija klientu pasīva novērošana.

Klientiem netiek nodrošināta iespēja apgūt sadzīves un pašaprūpes iemaņas (ēdienu gatavošana, apģērba un apavu kopšana, savu individuālo dzīvojamo telpu uzkopšana u.c.).

No darbinieku puses netiek uzskatīts, ka klientiem šādas iemaņas būtu nepieciešamas. Kaut arī nodaļā ir palielināts darbinieku skaits, salīdzinot ar iepriekšējām izvērtēšanas reizēm, tomēr tas nav atstājis pozitīvu ietekmi un nodaļas klientu dzīves kvalitāti, līdz ar to papildus ieguldītie finanšu līdzekļi nav devuši efektīvu rezultātu.

***

Filiāles gaiteni ir izteikti nemājīgi, tajos nav dabīgā apgaismojuma. Klientiem ir novietoti krēsli pie gaitena sienas, kuros viņi bezmērķīgi pavada lielāko dienas laiku. Filiāles gaitenos ir novietoti televizori, kuri darbojas visu dienu.

Klienti laiku pavada bezmērķīgi vai arī darbinieki piedāvā klientiem viņu vecumposmam un kognitīvajam līmenim neatbilstošas aktivitātes.

Vienā un tajā pašā telpā vienlaikus ar floristikas nodarbību bija jānotiek arī mūzikas, dejas un skatuves kultūras nodarbībai. Šādas nodarbības netika novērotas, tā vietā zālē ir ieslēgts atskaņotājs, bet nodarbība netiek vadīta un vairāki klienti monotoni šūpojas mūzika pavadībā.

Klienti un darbinieki apliecina, ka klientiem patīk darboties ar datoriem. Telpa kurā atrodas datori visu dienu ir slēgta un klientiem ir liegta tiem pieeja.

Secināms, ka pat esošās nodarbību telpas un resursi netiek izmantoti racionāli un atbilstoši klientu vajadzībām.

Novērots gadījums, kad gados jauns klients lielāko dienas laiku pavada istabā, sēžot gultā. Brīdī, kad klients iziet no istabas, darbiniece viņu motivē atgriezties istabā un turpināt sēdēt gultā. Jāuzsver, ka šim klienta dzīvojamā istabā nav nodrošināts nekas, ko varētu izmantot laika pavadīšanai. Līdz ar to uzskatāms, ka filiāles personāls mērķtiecīgi veicina klientu

pasivitāti un īsteno klientu aktivitāšu deprivāciju. Tas veicina klientu apātismu un pasliktina psihiskās veselības stāvokli.

Filiālē netiek nodrošināta darba prasmju saglabāšana, atjaunošana vai apgūšana personām darbspējas vecumā. Neskatoties uz salīdzinoši lielo klientu skaitu ar 1. un 2.aprūpes līmeni, kurām nodarbinātības aktivitātēm vajadzētu būt pietuvinātām nodarbinātībai atklātā darba tirgū, vietā vienīgā nodarbinātības aktivitāte ir sezonālie lauku darbi.

Izdzīvošana (fizioloģiskās vajadzības)

Dzīvesvieta

***

Apkārtne sakopta un labiekārtota, telpas tīras un uzkoptas.

Telpas tiek regulāri vēdinātas. Ņemot vērā, ka klienti ilgstoši uzturas nodarbību telpā un koridorā, šajās telpās gaiss ir sasmacis.

Katram klientam ir sava gulta, naktsskapītis (parasti tukšs, tajā tikai zobu birste un krūzīte).

Guļamtelpās ir gals un krēsls, drēbju skapji (tajos

Ir klientu apģērbs, glabāta gultasveļa un dvieļi; skapji ir aizslēgti – klienta personīgais apģērbs nav pieejams).

Klientu guļamtelpas ir bezpersoniskas, nav mājīguma sajūtas, kaut arī telpās veikts kosmētiskais remonts. Atsevišķās guļamtelpās izvietotas 5 gultas, tā liekot dzīvot kopā vienā telpā pieciem savstarpēji svešiem cilvēkiem.

Personālam trūkst izpratnes par personīgās vides ietekmi uz klientu emocionālo labsajūtu.

Atsevišķām vienvietīgām istabām papildus durvīm ielikta koka restes – personāls nespēj skaidri apteikt, kāpēc tādas tiek lietotas.

Klienti regulāri tiek pārvietoti no vienas istabas uz otru, pārvietošanas iemesli neatspoguļojas žurnālos vai klienta kartē.

Kopumā telpas, salīdzinot ar iepriekšējām vizītēm, neskatoties uz veikto kosmētisko remontu un ieguldījumiem papildu finanšu līdzekļiem, ir kļuvušas bezpersoniskākas. Vienlaikus konstatēti klientu pārvietošanās ierobežojumi, kādi iepriekš filiālē netika novēroti.

Ēdiens

***

Nodrošinātas četras ēdienreizes dienā (brokastis, pusdienas, launags un vakariņas).

Klientu starpā vērojama izteikta "cīņa" par ēdienu. Vairāki klienti cenšas citiem atņemt ēdienu.

Klienti netiek iesaistīti ne galda klāšanā, ne porciju dalīšanā, līdz ar to netiek veicināta pašaprūpes prasmju apguve pie galda. Kamēr personāls metāla bļodas ar ēdienu liek uz galda, klienti atrodas aiz telpas durvīm, pēc tam personāls durvis atver un aicina klientus pie galda. Novērots, ka klienti skriešus metas pie galda un steigā sāk ēst.

Porcijas tiek atnestas jau sadalītas. Ja kāds vēlētos ēst mazāk vai vairāk, tas netiek ņemts vērā. Ēdiena porcijas vizuāli ir nelielas un klienti cenšas paņemt citu klientu ēdienu – tas liecina, ka klienti iespējams nav apmierinājuši izsalkumu.

Vairākiem klientiem novērojams nesamērīgi ātrs ēšanas temps.

Ēdināšanas process tiek nodrošināts kā ēdiena uzņemšana un netiek pievērsta uzmanība estētikas elementiem. Personāls procesu nekorīgē un uzskata šādu galda kultūru par normu. Tas liecina par necieņu pret klientiem. Personāls veic tikai apkalpojošas un uzraugošas funkcijas, bet neveicina klientu pašaprūpes prasmju apguvi ēšanas laikā.

Novērots, ka klientiem, kuriem ir nepieciešams sasmalcināts ēdiens, pusdienu porcijā (kurā ir griķi, gaļas mērce sasmalcināti salāti) tiek ielauzta klāt maize un uzlieta virsū tēja. Tas viss tiek sajaukts kopā un iedots klientam, kurš šo ēdinu apēd. Tā uzskatām par cilvēka cieņu

pazemojošu attieksmi pret cilvēkiem, kuriem ir jāsniedz atbalsts un kuriem filiālē ir jāsaņem sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojums.

Klienti, t.sk. tie, kuri pusdienas gaidot sēdēja uz grīdas, pēc uzaicinājuma iet uz ēdamtelpu, ar nemazgātām rokām devās ēst. Nav novērots, ka personāls mudinātu klientus mazgāt rokas. Tā vietā novērots, ka pirms pusdienām nodaļas personāls kopā ar klientiem pasīvi sēž koridora priekštelpā, tā vietā, lai sniegtu atbalstu klientu pašaprūpes veikšanā.

***

Klientiem, kuriem būtu jāsaņem sasmalcināts (blendēts) ēdiens, tiek pasniegts tāds pat ēdiens kā visiem citiem, klientu specifiskās vajadzības netiek ņemtas vērā. Ņemot vērā, ka klienti, kuriem būtu jāsaņem sasmalcināts ēdiens, apēd nesasmalcinātu ēdienu, pastāv malnutrīcijas (uzturvielu nepietiekamības) risks; vai arī – nav pārliecības, ka ir pamatoti izvērtēta nepieciešamība pēc blendēta ēdiena.

Visiem klientiem tiek pasniegts vienāds ēdiena daudzums, neņemot vērā klientu vecumposmu un individuālās vajadzības. Līdz ar to, kuri nevēlas lielas porcijas, tās atstāj neapēstas.

Ēšanas temps ir sasteigts (pusdienas apēd 8-10 minūšu laikā). Šāda sasteigta ēšanas procesa rezultātā novērots, ka klienti regulāri atrij ēdienu, un tad atkārtoti to košļā un apēd otrreiz.

Personīgā higiēna

***

Personīgās higiēnas veikšanai dienas laikā klientiem ir iespēja izmantot izlietnes pie sieviešu un vīriešu tualetes, kā arī izlietnes nodarbības telpās.

Ir nodrošināts tualetes papīrs, šķidrās ziepes, papīra dvieļi.

Situācija ir būtiski pasliktinājusies kopš iepriekšējās izvērtēšanas reizes, jo tad personāls sniedza atbalstu klientiem roku mazgāšanā un mudināja klientus to darīt pirms ēdienreizēm. Personāls neseko līdz tualetes apmeklējumu intimitātes nodrošināšanai. Vizītes laikā novērojams, ka klienti bieži tualetes apmeklējuma laikā neaizver durvis. Personāls pret šo situāciju ir vienaldzīgs.

Tualetes podiem joprojām nav plastmasas sēdvirsmas un klienti spiesti sēdēt uz auksta tualetes poda, kas tualetes apmeklējumu padara nepatīkamu, kā arī uzskatāms par necieņu pret klientiem.

***

Tualetes papīrs tiek nodrošināts, bet tas atrodas uz palodzes vai papīra turētāja ārpus tualetes telpas / kabīnes. Tas nav praktiski personām ar garīga rakstura traucējumiem un higiēniski. Ja klients, ejot uz tualeti, aizmirst paņemt tualetes papīru, tad nav iespējas veikt personīgo higiēnu pēc tualetes apmeklējuma.

Filiālē ir noteiktas vannas dienas – otrdienās mazgājas vīrieši, trešdienās – sievietes.

Pirmdienās tiek mazgāti tie, kuri paši nevar nomazgāties.

Uz 147 klientiem ir 4 nagu kopšanas šķērītes un 2 nagu knaibles. Ar tām pašām šķērēm tiek griezti nagi arī tiem klientiem, kuriem ir nagu sēnīte; darbiniece gan informē, ka pēc katra klienta tiek veikta šķēru dezinfekcija.

Apģērbs

***

Klientiem ir nodrošināta iespēja glabāt savu apģērbu savas guļamistabas drēbju skapī.

Drēbes ir sašķīrotas pēc personīgās piederības. Tomēr klientiem savs apģērbs dienas laikā nav pieejams, jo skapji ir slēgti.

Novērots, ka daudzi klienti iekštelpās pārvietojas sliktas kvalitātes plastmasas apavos. Vairāki klienti iekštelpās staigā zeķēs, arī tie klienti, kuriem būtu jāvalkā ortopēdiskie apavi.

***

Klientiem netiek nodrošināti individuālajām vajadzībām, izmēram un funkcionālajam stāvoklis atbilstoši apavi.

Tikai neliela daļa no apaviem atrodas plauktos ar klientu vārdiem, pārējie ir koplietošanas apavi.

Dzimumdzīves apmierināšana /Seksuāli reproduktīvā veselība

***

Klienti veido seksuālas attiecības un pāru attiecības. Klientiem nav iespējas dzīvot kopā. Nav atbildīgā darbinieka, kurš veidotu klientu izpratni par seksualitāti, attiecību veidošanu, grūtniecību, seksuāli transmisīvajām slimībām, seksuālo vardarbību.

Filiālē kontracepcijas līdzekļus nodrošina paši klienti.

Filiālē ir iekārtota telpa intīmajām attiecībām. Atslēga no šīs telpas atrodas aprūpētāja postenī, līdz ar to fakts, ka klients ies uz intīmo telpu piespiedu kārtā tiek publiskots vairākiem cilvēkiem. Ir iekārtots intīmās telpas apmeklētāju žurnāls.

Telpā ir šaura masāžas kušete, duša un nakts skapītis, tā ir nekomfortabla, vēsa un nepatīkama.

Darbinieki informē, ka klienti nelabprāt apmeklē šo telpu un labprātāk seksuālas attiecības veido tuvējā mežā. Šāda situācija provocē iespējamību, ka personas ar garīga rakstura traucējumiem iemācās sociāli nepieņemamu uzvedību un šo uzvedības modeli var pārnest uz citām sabiedriskajām vietām. Darbinieki šādu klientu seksualitātes apmierināšanu ārējā vidē atbalsta un uzskata par normālu uzvedību.

***

Filiālē nav nodrošināta telpa intīmām attiecībām.

Visām sievietēm reizi gadā tiek nodrošināta vizīte pie ginekologa.

Filiālē kontracepcijas līdzekļus (prezervatīvus) nodrošina paši klienti. Tikai viena kliente lieto kontracepcijas medikamentus, un tos nodrošina iestāde.